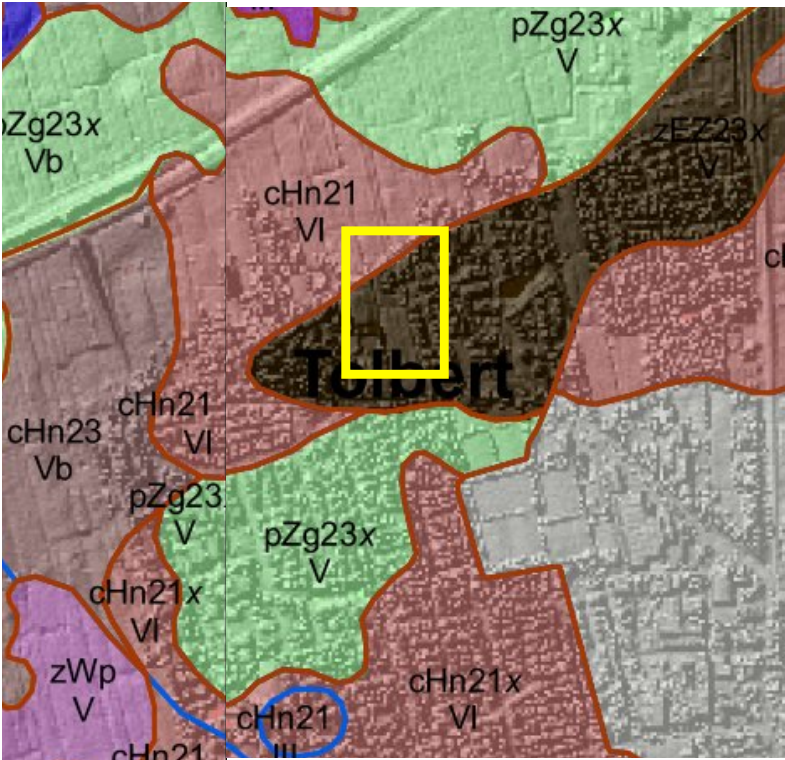
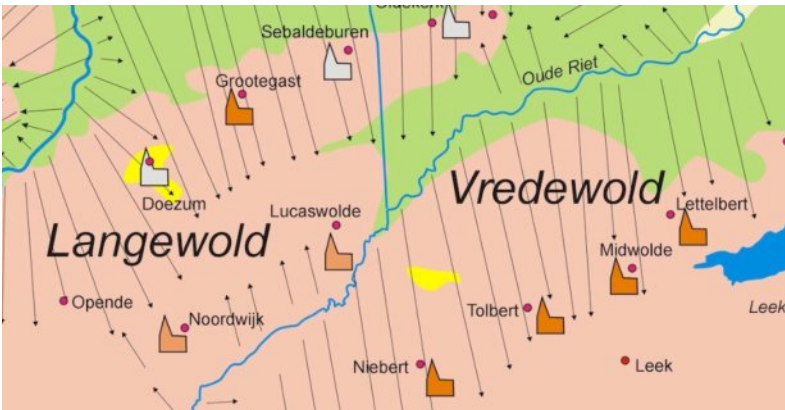

Landschappelijke inpassing nieuwbouw rijhal Hoofdstraat 68 Tolbert

Ondergrond, historie en gegroeide landschapsstructuur

- zEZ23 Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand
- cHn21 Laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- pZg23 Beekeerdgronden; lemig fijn zand

Tijdens de voorlaatste ijstijd ontstonden op de pleistocene ondergrond van het Zuidelijk Westerkwartier een aantal zuidwest-noordoost georiënteerde ruggen en zandplaten. De oude dorpen van het Zuidelijk Westerkwartier liggen op deze ruggen of op de randen van zandplaten. In de zandbodem van het Zuidelijk Westerkwartier zijn talloze ronde, soms met water gevulde, depressies te vinden die als pingoruïnes worden geïnterpreteerd. Het zijn de restanten van bolvormige ijsheuvels die zich tijdens de laatste ijstijd vanuit opkwellend grondwater hebben gevormd.

In het centrale deel van het Zuidelijk Westerkwartier bevindt zich tussen de zandruggen een beekdal dat het gebied in tweeën verdeelt. De waterloop die door het beekdal stroomde, ontsprong in de omgeving van Trimunt nabij de grens met Friesland. Het riviertje wordt meestal als Oude Diep aangeduid. In het huidige landschap is het riviertje te traceren als een combinatie van het Oude diepje, Oude Diep, Dwarsdiep, Matsloot, Zuidhorner tocht en Oude Riet. Het beekdal werd de scheiding van twee landschappen; het noordelijk deel kreeg de benaming Langewold, terwijl het zuidelijk Vredewold werd genoemd. In Vredewold vinden we de reeks dorpen Marum, Nuis, Niebert, Tolbert, Midwolde, Lettelbert en Oostwold. Ze bevinden zich op de rand van een zandplaat die onderdeel is van het hoger gelegen Drents-Friese zand- en keilemplateau. Vrijwel al deze dorpen moeten voorgangers gehad hebben die dicht bij de Oude Diep lagen. Marum vormt hierop een uitzondering. Het dorp ontstond op een zandkop in de onmiddellijke nabijheid van het Oude Diep en is nooit verplaatst.

Tot 6000 voor Chr. lag de Pleistocene ondergrond van het Westerkwartier droog en waren grote delen van het gebied geschikt voor bewoning. Op de zandige ondergrond zijn veel bewoningssporen uit de steentijd aangetroffen. Alle perioden uit de steentijd zijn hierbij vertegenwoordigd. Zowel bij Boerakker en in de Tolberter Petten zijn verschillende pijlpunten, krabbers en vuistbijlen uit deze periode aangetroffen. Vanwege de uitbreidende veengroei is permanente bewoning na de midden Bronstijd niet meer te verwachten. Vanaf circa 1000 voor Chr. verdwenen de bewoningssporen onder het veen. Het landschap werd onbegaanbaar door uitgebreide veengroei totdat in de Vroege Middeleeuwen de kolonisten vanuit het noorden kwamen. Uiteindelijk zou vrijwel het gehele gebied met een metersdik veenpakket bedekt worden; alleen in het uiterste zuiden van Vredewold bleven enkele zandkoppen boven + 5 m NAP vrij van veen.

Het veen werd van vegetatie ontdaan, ontwaterd en in akkerland omgezet. Onduidelijk is of er in deze periode ook turf werd gestoken. Op de ontgonnen gronden werd aanvankelijk met succes graan geteeld. Door de inklinking en oxidatie van het veen daalde de bodem en ging het gebied vernatten. Op zoek naar nieuwe akkergronden trokken de bewoners verder en schoven ook de dorpen mee het veen in. De kerkjes werden afgebroken en elders weer opgebouwd, maar kerkhoven bleven doorgaans nog eeuwenlang in het landschap liggen. Door deze verplaatsingen kwamen de bewoners uiteindelijk terecht op zandhoogten die op een geringe diepte onder het veen lagen. Daar waar men vaste grond onder de voeten kreeg, stagneerde de verplaatsingen en ontstonden de huidige dorpen.

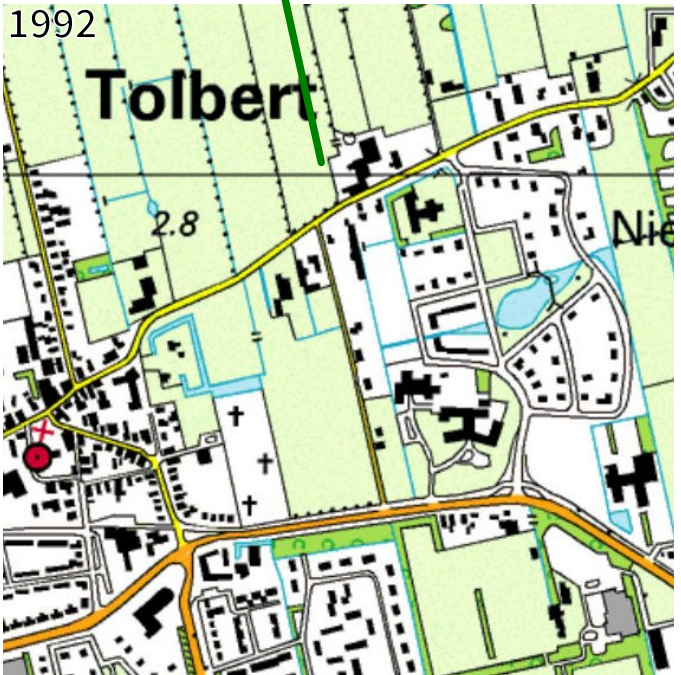
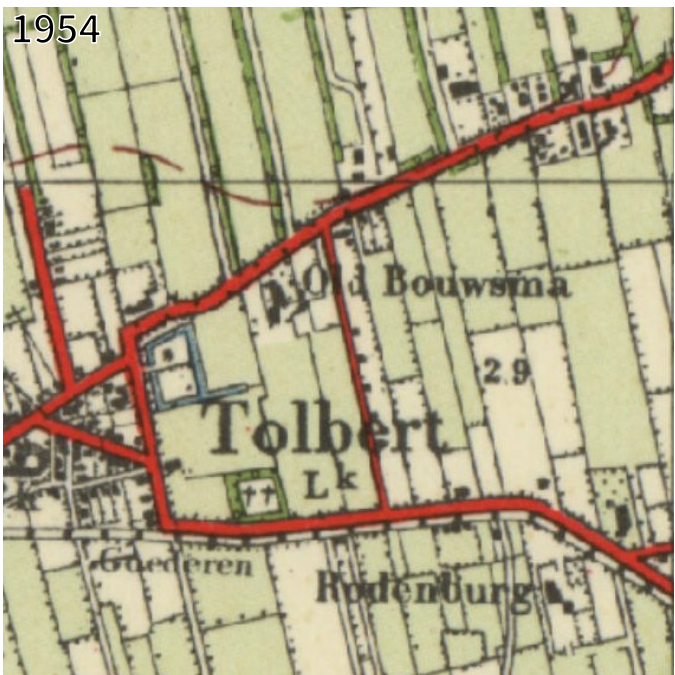
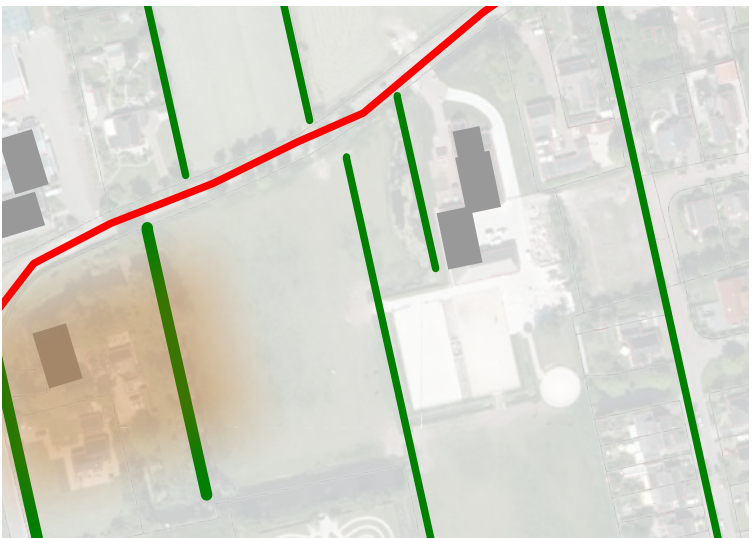
Deze ontwikkelingen resulteerde in de dorpen die we vandaag de dag kennen en die rond 11e en 12e eeuw op hun huidige plek bestonden. Vanaf dat moment ontwikkelde de gemeenschappen zich in relatieve rust en vrijwel autonoom. Het gebied lag redelijk in de luwte van de grote bewegingen in de geschiedenis. Er ontstond geen rijke adel en de plaatselijke leenheren ontwikkelde een standvasige gemeenschap waarbij enkele families doorslaggevend waren. Voor Tolbert zijn dat de Auwema's en de Bouws(e)ma's. De Auwema's wisten een borg te bouwen die echter in de 19e eeuw geslecht werd. De familie Bouwsma was uiteindelijk grondlegger van het erf waar deze inpassing om handelt.

Door de ondergrond en de ontstaansgeschiedenis ontstond een landschap wat gedomineerd wordt door een opstreckende verkaveling die door de typische elzensingels resulteert in een kleinschalige structuur. De dorpen zijn als lintdorpen gesitueerd op de hogere delen. Buitende de dorpen vinden we verspreid in het veld liggende boerderijen maar langs de historische infrastructuur liggen de erven verspreid bezijden de wegen.

Huidige landschappelijke structuur: oude dorpskern gekoppeld aan historische infrastructuur in lineaire verkavelingsstructuur.

Doorvertaling naar onderhavige onderzoekslocatie: historisch erf in lineaire verkavelingsstructuur naast voormalig borgterrein

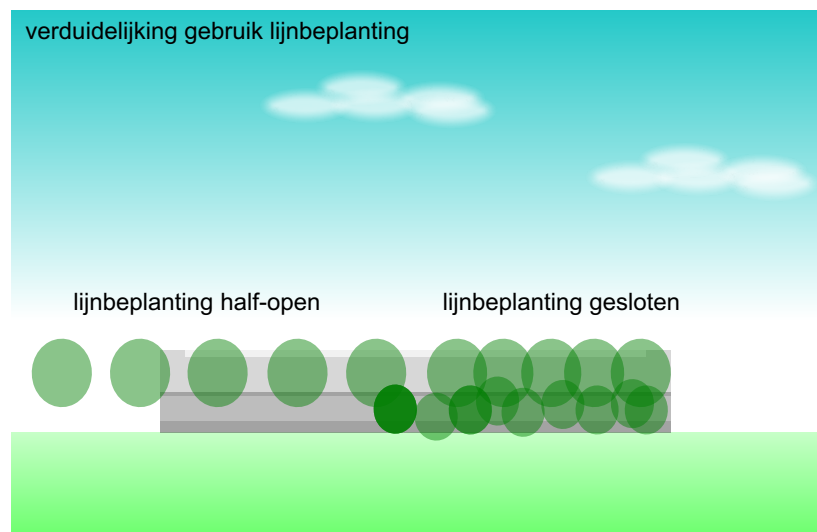
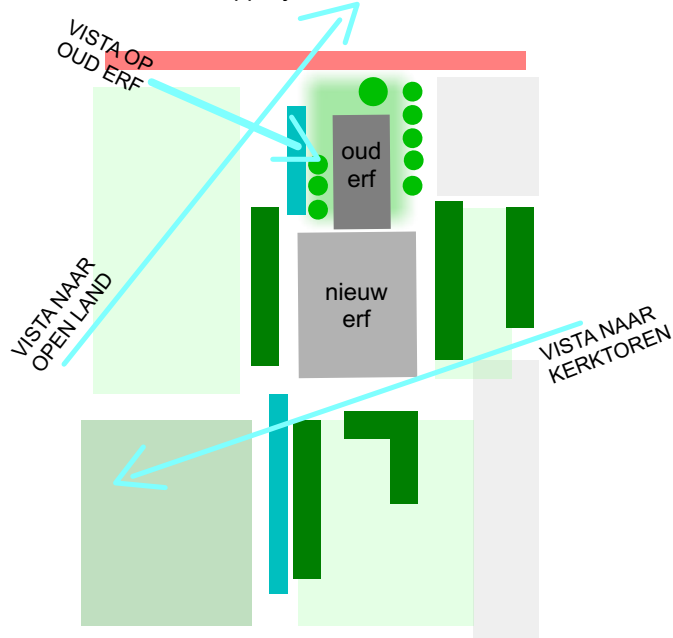
Beplantingsstructuur, ontwikkeling en concept

Het huidige erf van de Bouwsmaheerd is de afgelopen jaren gerevitaliseerd. Weliswaar is het nog steeds een agrarisch erf maar de functie is nu georiënteerd op paardenhouderij en opfok. Tegelijkertijd zijn de opstallen gemoderniseerd en zijn er elementen aan het erf toegevoegd. Daardoor is een deel van de originele beplanting verloren gegaan. Samen met de veranderingen in de omgeving, zoals de vergroting van de begraafplaats, de aanleg van moderne woonhuizen, sportvelden en zorgcomplexen, is het beeld van het originele landschap difuus geworden. Het erf heeft echter nog veel kwaliteiten behouden en door middel van een goede landschappelijke aanpak is er een historisch en landschappelijk verantwoord beeld op te roepen. De nieuwste toevoeging aan het erf zal een overkapping van de dressurbak zijn. Deze is weliswaar fors in maatvoering maar deze toevoeging kan anderzijds ook beschouwd worden als een structurerend element die de kavelrichting benadrukt en het zicht op de dwarsgeplaatste en rommelige achterkanten van de woonwijk ten oosten van het erf wegneemt. Ook hier geldt dat deze nieuwe toevoeging met behulp van beplanting ingevoegd kan worden in het landschap.

Om het erf weer duidelijk naar voren te laten komen zal het concept van een origineel erf met moderne toevoegingen die zich richten naar de opstreckende verkaveling sterk moeten worden doorgevoerd door krachtige groenstructuren met een goede detaillering aan de voorzijde van het erf. De hoofdrichting van de kavelstructuur dient dus als raamwerk. In de overwegingen is het doortrekken van de sloten achter het erf aande orde gekomen maar wegens gebrek aan historische basis is deze terzijde gelegd. De nieuwbouw dient echter wel enigzins gemaskeerd te worden. Reden om aan de achterzijde een stevige beplantingsstrook aan te leggen

Het concept is in abstracte vorm hieronder weergegeven met een vertaling naar het te ontwikkelen erf hiernaast. Hierin wordt door beplanting het grote bouwvolume gedeeld en visueel ondergeschikt gemaakt aan de landschappelijke elementen.

Beplantingsplan, soortgebruik en detailering

In het beplantingsplan wordt gebruik gemaakt van plantsoorten die van oudsher in de streek voorkomen. Hierdoor wordt het erf weer onderdeel van de cultuurhistorie van het omliggende landschap.

Aan de zijkant van het oude erf verschijnen aan de westzijde enkele fruitbomen. Veelal werd deze zijde van het erf gebruikt voor de bleek en de moestuin. Vandaag de dag zien we dat de bleek niet langer meer in gebruik is waardoor dit is dus de meest logische plek voor het terras en buitenverblijf vormt. Toch is dit een goede plek voor enkele fraaie hoogstam fruitbomen. Aan de oostzijde van het erf passen enkele solide boomvormers die het erf weer omsingelen zoals he vroeger gebruikelijk was. Hier zijn een aantal Lindes gedacht. Deze bomen zijn goed te geleiden dmv snoei. Lindebomen vormen van oudsher de meest gebruikte laan- en singelbeplanting die ook in het Westerkwartier veel gebruikt werd aan de voorzijde van het erf. Door hun zwaarte en de kenmerkende kronen vormen zij een belangrijk afwijkende elemeten ten opzicht van het op het achteref gelegen groen.

Hier wordt voornamenlijk gekozen voor zwarte els. Deze bomen vormen de basis van de singelstructuur die kenmerkend is voor het gehele westerkwartier.Op twee plekken wordt tevens de daarbij behorende greppel en watrstructuur aangebracht. De aangebrachte singels zijn in principe halfopen maar op enkele plekken is een ondergroei aangebracht die daardoor een gedeelte van het nieuw aan te brengen bouwwerk maskeert. Het heeft geen zin de hele nieuwbouw in de beplanting te zetten daar hierdoor juist een te groot en massal element ingberacht wordt. Juist door afwisseling van plantstructuren ontstaat een lossere structuur.

Enkele plekken op het erf hebben opvallende solitaires.Deze markeren de voorzides van het erf. Aan de wegzijde een Paardekastanje, voor de nieuwbouw een Gele Treurwilg die op termijn het aanzicht van het nieuwe erf zal bepalen. Ook zullen er rond het erf aan de zichtzides beukenhagen geplaatst worden.

De achterzijde blijft deels open waarbij singels het bouwwerk proportioneren in het landschap en tegelijkertijd de historische verkavelingsrichting benadrukken.

Boomvormers	Ondergroei
 Tilia cordata Kleinbladige Linde	 Braam Rubus fruticosus
 Alnus glutinosa Zwarte Els	 Krent Amelanchier lamarckii
 Pyrus communis Peer	 Vlier Sambucus nigra
 Acer campestre Veldesdoorn	 Vogelkers Prunus padus
 Acer pseudoplatanus Veldesdoorn	 Hazelaar Corylus avellana
 Salix sepulcralis Gele Treurwilg	 Lijsterbes Sorbus aucuparia
 Malus domestica Appel	
 Aesculus hippocastanum Paardekastanje	
 Crataegus laevigata Tweestijlige Meidoorn	

voorbeeld half-open singel zonder ondergroei

voorbeeld gesloten singel met ondergroei

voorbeeld kleinbladige Lindes in laan

impressie andschappelijke inpassing nieuwbouw rijhal Hoofdstraat 68 Tolbert

Landschappelijke inpassing nieuwbouw Bouwsmaheerd, Tolbert
defintieve versie november 2019

status: definitief.

opdrachtgever: Pietersma en Spoelstra,

auteur: Ir. M.J. Oosterhagen. Landschapsarchitect BNT.

projectnummer OLA15042016

Dit rapport is vervaardigd op verzoek en in eigendom van opdrachtgever.

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt

worden op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke

toestemming van opdrachtgever en auteur. Auteur is niet aansprakelijk voor

gevolgschade, alsmede schade welke voortvloeit uit de toepassing.

Opdrachtgever vrijwaart auteur voor aanspraken van derden in verband
met toepassing van deze productie.

OOSTERHAGEN
landschapsarchitectuur

